

Ympäristöministeriö
lausuntopalvelu.fi

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ympäristövahinkorahastosta

Viite: Lausuntopyyntö 24.3.2022 VN/11745/2019

Ympäristövahinkorahasto olisi valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, josta maksettaisiin korvaus ympäristön pilaantumisen torjunnasta ja pilaantuneen ympäristön ennallistamisesta aiheutuneista kustannuksista sekä aiheutuneesta vahingosta, kun korvausta ei saataisi perittyä varsinaiselta vastuutaholta. Rahaston varat kerättäisiin ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittajilta vuosittaisilla tai kertaluonteisilla ympäristövahinkomaksuilla.

Ympäristövahinkorahastosta myönnettäisiin harkinnanvaraisia avustuksia pelastustoimen ja Ahvenanmaan maakunnan ympäristövahinkojen torjunnan hankintoihin. Näihin avustuksiin käytettäisiin valtion talousarviosta rahastoon siirrettävää määrärahaa. Kyseessä on ympäristövahinkojen toissijainen vastuujärjestelmä, joka korvaisi nykyiset öljysuojarahaston ja pakollisen ympäristövahinkovakuutuksen.

Hallituksen esitys

Luku 1 Asian tausta ja valmistelu

Lainsäädäntötyössä ei ole kuultu saamelaitahoja eikä ympäristöriskien hallinnan ja ympäristövahinkojen torjunnan tärkeyttä arktisen luonnonympäristön kannalta ole valmistelussa huomioitu.

Luku 2 Nykytila ja sen arviointi

Ympäristön pilaantumisen riskin aiheuttavan toiminnan harjoittajien tosiasiallinen vastuu ympäristöriskien hallinnasta ja ympäristövahinkojen korvaamisesta on varmistettava aiheuttaja maksaa – periaatteen mukaisesti. Vastuutahon eli pilaajan ollessa maksukyvytön, tuntematon tai tavoittamattomissa, valtion eli veronmaksajien ei tule ole se taho, joka korvaa torjunnan ja ennallistamisen kulut. Aiheuttaja maksaa -periaatteen tulee tarkoittaa, että ympäristöön kohdistuvia riskejä ja ympäristövahinkojen hoitoa ei tule voida ulkoistaa luonnon ja muiden toimijoiden kannettavaksi.

Luku 3 Esityksen tavoitteet

-

Luku 4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

-

Luku 5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

-

Luku 8 Lakia alemman asteinen sääntely

-

Luku 10 Toimeenpano ja seuranta

-

Luku 12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

-

Lakiehdotus

1 luku Yleiset säännökset (1–5 §)

Laissa tulisi myös säätää ympäristövahinkomaksujen ympäristövahinkorahastoon tuottamien varojen riittävyden säännöllisestä arvioinnista ja seurannasta sekä luoda mekanismi ympäristövahinkomaksujen päivittämiselle.

2 luku Ympäristövahinkomaksu (6–12 §)

Ympäristöluvanvaraista koneellista kullanhuuhtontaa koskeva liitteen 1 kirjaus on vaikeaselkoinen ja sitä tulisi voida selkeyttää: Liitteen 1 7 a) kohdan mukaan ympäristövahinkomaksua olisi suoritettava vuosittain 200 euroa seuraavasti:

7 a) kaivostoiminta ja muu kuin seuraavassa tarkoitettu koneellinen kullankaivuu, jossa kaivettavien maamassojen määrä on alle 500 m³ vuodessa pintamaat mukaan lukien ja työskentelyaika enintään 50 vuorokautta vuodessa eikä toimintaan tarvita vesilain mukaista lupaa tai oikeutta.

Kohdassa voitaneen todeta 'kaivostoiminta ja ympäristöluvanvarainen koneellinen kullankaivuu' ja vastaavasti kertaluonteinen ympäristövahinkomaksun osalta liitteen 2 kohdassa 5 d): 'ympäristöilmoituksella tapahtuva koneellinen kullankaivu'.

Koneellinen kullankaivu aiheuttaa ympäristön pilaantumisen riskin toiminnassa käytettyjen polttomoottorikäyttöisten työkoneiden ja laitteiden takia sekä huuhteluveden selkeytysaltaiden patojen murtumisen kautta riippumatta kaivumäärän suuruudesta. Edellinen riski on suhteellinen koneiston käyttöintensiiviteettiin ja maastossa varastoitaviin poltto- ja voiteluöljymääriin. Etenkin jälkimmäinen riski kasvaa kaivumäärien kasvaessa, koska altaisiin varastoitavaa huuhteluvettä muodostuu enemmän (tyypillisiä lupa-aluekohtaisia konekaivumääriä ovat 5 000 m³, 10 000 m³ ja 20 000 m³ vuosittain noin 10–15 vuoden aikana).

Kaivoslain mukaisesti kullanhuuhtontalupapäätöksessä määrätään toiminnanharjoittajan suoritettavaksi vakuus. Tämän jäädessä ennalleen voivat nyt ehdotetut summat kertaluonteinen 400 euroa ympäristöilmoituksen vaativalle kullankaivulle ja vuosittainen 200 euroa ympäristöluvanvaraiselle kullankaivulle olla kohtuullisia, mutta korvaussummia ei tule alentaa.

3 luku Korvaukset ja avustukset (13–23 §)

20 § Ennakkokorvauksen mahdollisuus on hyvä. Korvauksen maksaminen voi olla tärkeää tilanteissa, joissa ympäristövahinko voi pahentua ja laajeta korvauksen perinnän aikana tilanteissa, joissa torjuntatoimet ovat riippuvaisia rahoituksesta eikä rahoitusta ole saatavilla.

23 § Katselmuslautakunta tulisi voida asettaa myös muutoin merkittävässä ja/tai tulkinnanvaraisuutta sisältävissä vahinkotilanteissa.

4 luku Ympäristövahinkorahaston hallinto ja talous (24–31 §)

25 § Asian koskiessa saamelaisten kotiseutualuetta tulee kuulla saamelaisten edustuselintä asiantuntijana (laki saamelaiskäräjistä 974/1995 4–6 §) ja asian koskiessa kolttala-aluetta tulee lisäksi kuulla kolttasaamelaisten edustuselintä (kolttalaki 253/1995).

28 § Ympäristövahinkomaksujen kantamisen keskeyttäminen ja uudelleenaloittaminen tulee järjestää tavalla, joka ei aseta toiminnanharjoittajia eriarvoiseen asemaan ja joka ei aiheuta toiminnan aloittamiseen liittyvää manipulointia tarkoituksena välttää vuosittainen maksu. Pykälän 3 momentti on vähimmillään asianmukainen tässä suhteessa.

5 luku Oikaisumenettely ja muutoksenhaku (32–34 §)

-

6 luku Erinäiset säännökset (35–36 §)

-

7 luku Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (37–40 §)

-

Muut kommentit esityksestä

-

Merk.

Anni Koivisto
I varapuheenjohtaja

Tiina Lovisa Solbär
vs. ympäristösihteeri

Puheenjohtaja siirsi asian I varapuheenjohtajalle 18.4.2022. Lausunnosta päätti I varapuheenjohtaja 25.4.2022 kuultuaan II varapuheenjohtajaa Leo Aikiota.